

**BUXGALTERIYA HISOBIDA AKTIVLAR TUSHUNCHASI VA UNING
AHAMIYATI**

Safarov Alisher Ibrohim o'g'li

Denov Tadbirkorlik va Pedagogika instituti

Moliya va Bank ishi kafedrası stajyor o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10654198>

Annotatsiya. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar hamda byudjet tizimida buxgalteriya hisobi muhim ahamiyat kasb etadi. Buxgalteriya hisobini negizi esa aktivlar va majburiyatlarga borib taqaladi. Bu tezisda aktivlar tushunchasi va uning buxgalteriya hisobi tizimida tutgan o'rni haqida malumotlar yoritiladi.

Kalit so'zlar. Buxgalteriya hisobi, Aktivlar, Majburiyatlar, Xo'jalik yurituvchi sub'ekt

CONCEPT OF ASSETS AND ITS SIGNIFICANCE IN ACCOUNTING

Abstract. Accounting plays an important role in economic entities and the budget system. Accounting is based on assets and liabilities. In this thesis, information about the concept of assets and its place in the accounting system is highlighted.

Keywords. Accounting, Assets, Liabilities, Business entity.

ПОНЯТИЕ АКТИВА И ЕГО ЗНАЧЕНИЕ В УЧЕТЕ

Аннотация. Бухгалтерский учет играет важную роль в хозяйственных субъектах и бюджетной системе. Бухгалтерский учет основан на активах и обязательствах. В данной дипломной работе выделена информация о понятии актива и его месте в системе бухгалтерского учета.

Ключевые слова. Бухгалтерский учет, активы, обязательства, субъект предпринимательской деятельности.

Mamlakatimizda Buxgalteriya hisobini yuritishning maqsadi bu hisob ishlarining to'g'ri va qonuniy olib borilishi uchun zarur hisoblanadi. Budjet tizimi va Xo'jalik sub'ektlari moliyaviy hisobini yuritishda biz Buxgalteriya hisob tizimidan foydalanar ekanmiz avvalo Buxgalteriya hisobi asosini Aktivlar va ularning kelib chiqish manbasi bo'lgan majburiyatalar tashkil etishini bilishimiz lozimdir. O'zbekistonda korxonalar faoliyatini oqilona yuritish yo'lidagi muhim qadamlardan biri korxonalarning aktivlarini to'g'ri rasmiylashtirishdir. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 13.04.2016 yildagi O'RQ-404-son qarori yangi tahririga asosan

“O‘zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisobi to‘g‘risidagi”¹ gi qonunning 7-moddasida Buxgalteriya hisobi ob‘ektlari keltirilgan Aktivlar shu moddada tasdiqlangan.

Hisob tizimini ikki asosiy element Aktivlar va Passivlar tashkil qiladi, endi Aktivlar haqida ma’lumot keltiradigan bo‘lsak, Aktivlar- bu sub’ekt nazorat qiladigan, kelgusida ulardan daromad olish maqsadida avvalgi faoliyat natijasida olingan iqtisodiy resurslar va xo‘jalik sub’ektlarning qiymat bahosiga ega bo‘lgan moddiy, jumladan, pul mablag‘lari va debitorlik qarzlari va nomoddiy mulki ham hisoblanadi. Aktivlarda aks ettirilgan kelgusidagi iqtisodiy foyda, xo‘jalik yurituvchi sub’ektning pul mablag‘lari oqimiga potensial, bevosita va bilvosita qo‘shiladigan ulushdir. Bu ulush xo‘jalik yurituvchi sub’ekt asosiy faoliyatining bir qismi sifatida yuzaga keladi.

Korxona va tashkilotlarning aktivlari avvalgi bitimlar va boshqa hodisalarning natijasidir.

Korxonalar va tashkilotlar odatda aktivlarini xarid qilib yoki ishlab chiqarib ularga ega bo‘ladilar, biroq boshqa bitimlar yoki hodisalar aktivlarni ko‘paytirishga imkon beradi. Masalan, xo‘jalik yurituvchi sub’ekt hukumatdan olgan ko‘chmas mulk. Kelgusida kutiladigan bitimlar va boshqa voqealar o‘zidan o‘zi aktivlarning paydo bo‘lishiga olib kelmaydi.

Korxona va tashkilotlar aktivlaridan mulkni boshqarish, Tovar-moddiy zaxiralar ishlab chiqarish yoki xizmatlar ko‘rsatilishi uchun foydalanadi. Aktivlarda aks ettirilgan kelgusidagi naf xo‘jalik yurituvchi sub’ekt tomonidan har xil yo‘llar bilan amalga oshirilishi mumkin. Masalan aktivdan;

1. Tovar-moddiy zaxiralar ishlab chiqarish va xizmatlar ko‘rsatishda alohida yoki boshqa aktivlar bilan birgalikda foydalanilishi;
2. Boshqa aktivlarga almashtirilishi;
3. Majburiyatlarni bajarish uchun foydalanilishi;
4. Xo‘jalik yurituvchi sub’ektning egalari o‘rtasida taqsimlanishi mumkin.

Aktivlar binolar, inshootlar va uskunalar singari fizik shaklga ega. Biroq, fizik shakl aktivning mavjud bo‘lishi uchun zarur emas. Masalan, patentlar, va mualliflik huquqlari aktiv hisoblanadi, agar xo‘jalik yurituvchi sub’ekt kelgusida ulardan foydalanishdan iqtisodiy naf olishni kutayotgan bo‘lsa.

Aktivlar, masalan, debitorlik qarzlarni va mulk yuridik huquqlar, shu jumladan egalik huquqi bilan bog‘liq. Aktiv mavjudligini aniqlashda, egalik huquqi asosiy hisoblanmaydi.

¹ O‘zbekiston Respublikasining Qonuni, 13.04.2016 yildagi O‘RQ-404-son qarori yangi tahririga asosan “O‘zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisobi to‘g‘risidagi”¹ gi qonunning 7-moddasi

Masalan, ijaraga olinadigan mulk aktiv hisoblanadi, agar xo'jalik yurituvchi sub'ekt ana shu mulkdan olinishi kerak bo'lgan foydani nazorat qilsa.

Xarajatlarni amalga oshirish bilan aktivlarni hosil qilish o'rtasida uzviy aloqa mavjud, ammo bu jarayonlar hamma vaqt ham vaqti bo'yicha to'g'ri kelmaydi. Xo'jalik yurituvchi sub'ekt tomonidan amalga oshirilgan xarajatlar kelgusi iqtisodiy foyda izlanganidan dalolat beradi, lekin aktivlar olinganini uzil-kesil tasdiqlamaydi. Binobarin, xarajatlarning mavjud emasligi ob'ektni aktiv deb hisoblash uchun asos bo'lmaydi. Masalan, xo'jalik yurituvchi sub'ektga tekinga berilgan ob'ektlar aktivlarni ta'riflashga mos keladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, yuqoridagi asosli malumotlarga tayangan holda biz xo'jalik yurituvchi sub'ektlar va budget tizimi avvalo aktivlardan tashkil topishini ayta olamiz. Aktivlardan oqilona va qonun doirasida foydalanish lozimligini barcha buxgalterlarga maslahat beramiz.

Ushbu tezisni yozilishidan maqsad esa Buxgalteriya hisobida aktivlarning qanchalik o'rni ahamiyati mavjud ekanligini ko'rsatib berish.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisobi milliy standartlari to'plami
2. 26.07.1998y 17-07/86-son Toshkent-2022-y
3. "Buxgalteriya hisobi to'g'risida" Qonun (30.08.1996 yildagi 279-son bilan 13.04.2016 yildagi O'RQ-404-son o'zgartirishlar va qo'shimchalar kiritildi, uning yangi tahriri).
4. Darslik / A.A. Karimov, J.E. Kurbanbayev, S.A. Jumanazarov; – T.: "Iqtisod-Moliya", 2020. 400 b.
5. <http://www.lex.uz-O'zbekiston> Respublikasi qonunlari bazasi sayti

MODERN SCIENCE
& RESEARCH